

Bölüm 3

OSMANLI DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER

Hüsniye AKILLI¹

Giriş

Kamu hizmetlerinin birlik ve bütünlüğünün sağlanması amacıyla, bu hizmetlere ilişkin karar ve faaliyetlerin merkezi bir otorite tarafından tek elden (devlet tüzel kişiliği tarafından) ya da onun hiyerarşik yapısı içinde yer alan örgütlerce yönetilmesine 'merkezden yönetim' denirken, siyasi, idari yetkilerin ve kamu hizmetlerinin belirli bölümlerinin devlet dışındaki otoritelere aktarılmasına ise 'yerinden yönetim' adı verilmektedir (Eryılmaz, 2011: 88, 95). Belli bir coğrafi alanda ortak ve yöreye özgün hizmetlerin yerine getirilebilmesi amacıyla orada yaşayan insanların yerel yönetim organlarını örgütlemesi yerel yönetimleri ortaya çıkarmıştır. Genel olarak üç tür yerinden yönetim biçiminden söz edilebilir. Bunlardan ilki siyasal yerinden yönetimler olup federal (birleşik) yapıli devletlere özgüdürler. İkinci tür yerinden yönetim kuruluşları ise farklı alanlarda geniş kapsamlı kamu hizmetlerini yerine getirmek üzere örgütlenmiş bulunan yönetsel yerinden yönetimlerdir ve yerinden yönetim sisteminin yer yönünden uygulanması olarak da ifadelendirilmektedir. Üçüncü tür hizmet yerinden yönetim kuruluşları ise kapsamı dar, tek ya da birkaç alandaki kamu hizmetini yürütmek amacıyla

¹ Doç. Dr., Nuh Naci Yazgan Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hakilli@nny.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3709-965X

bünyelerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmalarının etkin bir biçimde işletilmesi, hemşehricilik bilincinin ve sosyal kapsayıcılığın geliştirilmesi, katılımcılık anlayışının güçlendirilmesi, kamusal görevlerin etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi ve hizmet sunum yöntemlerine yönelik vatandaşlardan geri dönüşlerin alınması çerçevesinde iyileştirme ve düzenlemelerin yapılmasına gereksinim bulunmaktadır.

Kaynakça

- 1921 Anayasası (Teşkilatı Esasiye Kanunu), Kanun No: 85, Kabul Tarihi: 20/1/1337 (1921). <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1921-anayasa>
- 1924 Anayasası (Teşkilatı Esasiye Kanunu), Kanun No: 491, Kabul Tarihi: 20/4/1340 (1924). <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>
- 1961 Anayasası, Kanun No: 334, Kabul Tarihi: 9/7/1961. (RG Tarih: 20.07.1961; Sayı: 10859). <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/>
- 1982 Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18/10/1982. (RG Tarih: 09.11.1982; Sayı: 17863). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Akgündüz, A. (2005). *Osmanlı Devleti'nde Belediye Teşkilatı ve Belediye Kanunları*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını.
- Akıllı, H. (2023). Devlet Su İşleri. Atatürk Ansiklopedisi. 26 Ocak 2023. <https://aturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/devlet-su-isleri/>, (E.T.: 01.07.2023).
- Akıllı, H. (2013). Kamu Hizmeti İmtiyazından Yap İşlet Devret Yöntemine: Yasal Serüven, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 89 (Nisan-Haziran), 91-114.
- Akıllı, H. (2022). Tek Parti Döneminde Kamu Hizmetlerinde Millileştirme: İmtiyazlı Su Şirketleri Örneği. İçinde K. Okudan Dernek ve F. Kemahlı Garipoğlu (Editörler), *Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye (1923-1950): Disiplinlerarası Bir Bakış* (s.223-246). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akıllı, H., Kemahlı, F. ve Okudan Dernek, K. (2007). Kamu Yönetimi Reform Dinamiklerinin Kavramsal Analizi. İçinde Ş. Aksoy ve Y. Üstüner (Editörler), *Kamu Yönetimi Yöntem ve Sorunlar* (s.153-162). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Arıkoğlu, E. (2013). Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli, *Yerel Politikalar*; Ocak-Haziran, 48-96.
- Bayramoğlu, S. (2015). *Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi*. Ankara: NotaBene Yayınları.
- Bostanoğlu, Ö. (1990). Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik, *Amme İdaresi Dergisi*, 23 (2), 75-93.
- Coşkun, B., Yıldırım Pank, Ç. ve Şen, E. (2021). Osmanlı Belediyeciliğinin Dönüm Noktası: 1877 Tarihli Vilâyet Belediye Kanunu, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 30 (2), 1-20.
- Çadırcı, M. (1993). Osmanlı Döneminde Yerel Meclisler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 2 (5), 3-12.
- Çankaya Belediyesi (2012). *Toplumcu Belediyeciliğin Dünü Bugünü*. (Araştırma Ekibi: Tanyel Özeltçi Eceral, Bilge Armatlı Köroğlu, Burcu Çingı Özüdüdu, Necibe Aydan Sat, Nihan Özdemir Sönmez, Metin Şenbil, Çipdem Varol), Ankara: Çankaya Belediyesi Yayını.

- Çınar, T. (2006). Neoliberal Su Politikaları Doğrultusunda İller Bankası, DSİ ve Belediyelerin Değişen Rolü, *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni*, Sayı: 2006/3, 70-78.
- Çınar, T., Çiner, C. U. ve Zengin, O. (2009). *Büyükşehir Yönetimi Bütünleştirme Süreci*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) Yayını.
- Çınar, T., Duru B., Çiner, C. U. ve Zengin O. (2013). *Belediyelerin Sınırları*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) Yayını.
- Çiçek, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 53-64.
- Çoker, Z. (1992). Anayasa ve Yerel Yönetimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 1 (5), 3-9.
- Dik, E. (2016). Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1930) "Köy" Sorunu, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71 (3), 693-729.
- Doru, S. (2015). 1923-2000 Döneminde Türk Yerel Yönetimleri Üzerine Gerçekleştirilen Reform Çalışmalarının Değerlendirilmesi, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 123-132.
- Ege Meclisi (2013). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Belediyecilik. <https://www.egemeclisi.com/osmanlidan-gunumuz-turkiyede-belediyecilik>. 29.08.2013, (E.T.: 10.09.2023).
- Erat, V. (2016). Mahalli İdare Birimi Olarak Köyler ve 6360 Sayılı Yasanın Etkileri, *BEU Akademik İzdüşüm*, 1 (1), 87-98.
- Erençin, A. (2004). Türk Yerel Yönetim Sisteminin Kısa Tarihi ve 2004 Yılı Reformu. İçinde A. Akdemir, M. Gümüş, H. Palabıyık ve S. Şener (Editörler). *Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma, Yerel Yönetimler Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 57-65). Çanakkale: Pozitif Matbaacılık.
- Ergin, O. N. (1987). Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı (1936). İçinde *Türk Belediyecilik ve Şehircilik Tarihi Üstüne Seçmeler* (s.101-138). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayını.
- Eryılmaz, B. (2011). *Kamu Yönetimi*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Gözler, K. (2018). *Mahalli İdareler Hukuku*. Bursa: Ekin Yayın Dağıtım.
- İLBANK (2023). <https://www.ilbank.gov.tr/sayfa/tarihce>, (E.T.: 05.07.2023).
- Kavruk, H. ve Yaylı H. (2008). 2004 Belediye Reform Çalışmalarında İdari Vesayete İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi ve Bir Araştırma, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (3), 1-31.
- Kaya, F. (2016). Türkiye Cumhuriyeti'nde Yapılan İdari Reform Çalışmalarının Karşılaştırmalı Analizi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 48, Nisan 2016, 165-181.
- Kazıcı, Z. (2006). *Osmanlı'da Yerel Yönetim (İhtisab Müessesesi)*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Keleş, R. (2012). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kırışık, F. ve Sezer, Ö. (2006). Türk Anayasalarında Yerel Yönetimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 15 (2), 5-30.
- Kızılboğa Özaslan, R. ve Alıcı, O. V. (2015). Türkiye'de Yerel Yönetim Bakanlığı Deneyimi ve Günümüzdeki Gerekliliğinin sorgulanması, *Turkish Studies- International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (1), 351-366.
- Oktay, T. (2020). 1920-2020 Döneminde Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi, *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 171-223.

- Ortaylı, İ. (1976). Osmanlı Kadı’sının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 9, 1 Mart, 95-107.
- Ortaylı, İ. (1982). Osmanlı İmparatorluğunda İdari Modernleşme ve Mahalli İdare Alanındaki Gelişmeler, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 3 (1-3), 137-148.
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Öztekin, A. (2010). *Yönetim Bilimi*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Sarınay, Y. (2014). *Türk Parlamento Tarihi: Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi (1980-1983) I. Cilt*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 157.
- Seyitdanlıoğlu, M. (1996). Yerel Yönetim Metinleri III: Tuna Vilayeti Nizamnamesi, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 5 (2), Mart 1996: 67-81.
- Şengül, R. (2015). *Yerel Yönetimler*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Şinik, B., Yılmaz Uçar, A. ve Dik, E. (2016). 1924 ve 1926 Tarihli Belediye Kanunu Layihaları: Cumhuriyet Belediyecilik Anlayışının Kurucu Adımları, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 25 (2), 1-27.
- T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967*. Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023). Çevresel Göstergeler: Nüfus. <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/kentsel---kirsal-nufus-orani-i-85670>, (E.T.: 07.10.2023).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (MİGM) (2010). *2009 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Tekeli, İ. ve Ortaylı, İ. (1978). Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi, E. Türkcan (Editör), *Belediyecilik Araştırma Projesi* (s. 45-115). Ankara.
- TÜİK (2023a). Nüfus ve Demografi Verileri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>, (E.T.: 07.08.2023).
- TÜİK (2023b). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022. Haber Bülteni. Sayı: 49685. Yayın Tarihi: 06 Şubat 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>, (E.T.: 07.08.2023).
- TÜİK (2023c). Kent-Kır Nüfus İstatistikleri, 2022. Haber Bülteni. Sayı: 49755. Yayın Tarihi: 11 Mayıs 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755>, (E.T.: 07.10.2023).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). *İstatistiklerle Türkiye 2022*. Yayın No: 4695. Ankara.
- Uyar, H. (2004). Türkiye’de ve Dünya’da Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe, *Aydınlanma* 1923, 8 (51), 31-38.
- Ünal, F. (2011). Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 30, 241-248.
- Yıldız, M. (2019). Yerel Yönetimler Bakanlığı. İçinde M. Altunok, H. Altunok, F. Bakırcı, F.G. Gedikkaya ve A. Aydın (Editörler). *Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklar Tarihi* (s.723-735). Ankara: İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) ve Türk İdari Araştırmalar Vakfı (TİAV) Yayını.
- Yörükoğlu, F. (2009). Türk Belediyeciliğinin Gelişim Süreci, *Mevzuat Dergisi*, Yıl: 12, Sayı: 135.